НА ПАРТЫЗАНСКАЙ, 19

Карэспандэнты «Звязды» пабывалі ля хаты, дзе ў гады Вялікай Айчыннай вайны друкавалася найстарэйшая газета краіны, наведалі магілу яе падпольнага рэдактара Міхаіла Барашкава

У вёску Камсамолец, што на Салігоршчыне, мы прыехалі позняй раніцай. Жыхар з суседняга Доўгага, наш падпісчык, сведчыў: тут пахаваны рэдактар партызанскай «Звязды» Міхаіл Парфёнавіч Барашкаў. Знайсці магілу было няцяжка. Яе, гэты адгалосак мінулай вайны, ведае кожны месціч. Ды і візуальна не заўважыць добраўпарадкаванае, абнесенае агароджай пахаванне, проста немагчыма...

Супрацоўнікі падпольнай «Звязды» — друкар Емяльян ШУРПАЧ і рэдактар Міхаіл БАРАШКАЎ — за выпускам чарговага нумара газеты.

У прыгожым месцы спіць вечным сном рэдактар-партызан Міхаіл Барашкаў. Тут, наводшыбе, побач з лесам, чуеш, як спяваюць птушкі, стракочуць конікі. Быццам волатыахоўнікі, вартуюць воінскае пахаванне пяць векавых хвой. Тры — на кожную магілу ў агародку, дзве іншыя прытуліліся побач.

Тое, што ў яе хаце некаторы час ствараліся газеты «Звязда» і «Чырвоная змена», Марыя Чарнюк памятае добра. Хоць, прызнаецца, самі газеты, якія выходзілі тады з-пад друкарскага станка, яна ніколі не бачыла.

Так, тут пахаваны не адзін Барашкаў. Магіла партызанскага рэдактара — у цэнтры. Годны помнік расказвае выпадковым мінакам, хто ляжыць у гэтай зямельцы. Іншыя пахаванні – безымянныя.

Загадка разгадана?

Магіла першага і — афіцыйна — адзінага рэдактара «Звязды»-партызанкі, а таксама ваеннай «Чырвонай змены» для многіх звяздоўцаў стала адкрыццём. Я, напрыклад, была цвёрда перакананая, што памерлага ад тыфу Міхаіла Парфёнавіча пахавалі дзесьці ў раёне вострава Зыслаў, што на Любаншчыне, — менавіта тут з 27 студзеня 1943 года і амаль да самага вызвалення сталіцы выходзіла наша газета. Праўда, ёсць адна дэталь.

У партызанскай зоне ўсяго выйшла 105 нумароў. Прычым на Любаншчыне «Звязда» ўбачыла свет 98 разоў. Вядома, што апошні нумар партызанскай газеты быў надрукаваны ў Слуцку. Дзе друкаваліся астатнія шэсць, застаецца здагадвацца.

А можа, загадка ўжо разгадана? Па-першае, адсюль, з вёскі Камсамолец, да знакамітага Зыслава – рукой падаць. Па-другое, наўрад ці рэдактар у той складаны ваенны час быў удалечыні ад сваёй рэдакцыі. Пра тое, што яна сапраўды некаторы час размяшчалася ў Камсамольцы, сведчыць адна шыльда. Прычым яна вельмі сімвалічна прымацавана на хаце з красамоўнай назвай — Партызанская, 19. Відаць, таксама невыпадкова. Як доказ — надпіс на шыльдзе: «У гады Вялікай Айчыннай вайны ў вёсцы Камсамолец знаходзіліся рэдакцыі падпольных газет «Звязда» і «Чырвоная змена».

І гэтая хата, на шчасце, не аказалася пустой. Больш за тое, гаспадары з часоў Вялікай Айчыннай тут не мяняліся...

Жывая сведка

Калі мы падышлі да хаты, гаспадыня Марыя Чарнюк сядзела на лавачцы. Відаць, яе папярэдзілі, што прыедуць карэспандэнты, бо вясковы клопат не цярпіць адпачынку ў разгар светлавога дня.

Маленькая, худзенькая, яна прапанавала сесці побач. Я ўключыла дыктафон і прагна лавіла ўсе яе словы. Можа, яна — адзіная жывая сведка, якая памятае штосьці пра ваенную «Звязду» і яе рэдактара?

Надзею ўсяляла і тое, што Марыя Захараўна — карэнная жыхарка вёскі. Нарадзілася ў Камсамольцы 80 гадоў таму. Праўда, тады вёска называлася Радацень. Такую ж назву мела і ў гады вайны.

— Калі аб'явілі, што немцы блізка, усе паўцякалі ў лес, — успамінае Марыя Чарнюк. — А я маленькая была ды схавалася ў кусты, што каля балота. Ляжу і чую, плюхаюцьплюхаюць па вадзе дзесьці побач. Думала, можа, сястра. Падняла галаву і пачала гукаць. А яны ўзялі і выстралілі... Не трапілі. Я — зноў у балота. А вады поўна-поўна. Доўга ляжала. Ужо і есці захацелася. А побач — нікога. Праляжала да самага вечара.

Яна толькі потым даведалася, што немцы ішлі паліць суседнія Ананчыцы. Быў 1944 год...

«Той, хто газеты друкаваў?»

Гэта адно з самых моцных узрушэнняў, якое ў яе, тады васьмігадовай дзяўчынкі, пакінула вайна. Калі, вядома, не лічыць таго, што з фронту не вярнуўся адзін з чатырох родных братоў. У вёсцы ж у асноўным было ціха. Вораг лютаваў дзесьці побач, а Камсамолец — тады Радацень — з'яўляўся невялічкім востравам бяспекі, акружаным лясамі.

Невыпадкова вёску аблюбавалі партызаны. Як успамінае Марыя Захараўна, партызанаў у іх была поўная хата. «Яны ў нас і жылі, і есці сабе варылі, — успамінае дзіця вайны. — Помню, ляжу малая на печы, а яны мяне смачненькім нечым частуюць. Такія харошанькія былі. І маці ім мая дапамагала: хлеб пякла, кругом усё рабіла».

Сярод партызанаў быў і Міхаіл Барашкаў. Хутчэй за ўсё, іншыя партызаны таксама былі задзейнічаны ў стварэнні або распаўсюджванні газет.

— Вы помніце Барашкава? — пытаюся ў Захараўны.

— А хто яго ведае! Гэта той, хто газеты друкаваў, ці што?

Але тое, што ў яе хаце некаторы час ствараліся газеты «Звязда» і «Чырвоная змена», жанчына памятае добра. Хоць, прызнаецца, самі газеты, якія выходзілі тады з-пад друкарскага станка, яна ніколі не бачыла.

Як яшчэ распавяла гаспадыня, шыльда на яе хаце вісіць сімвалічна. Гэты дом пабудавалі ў 1970-х гадах — такім чынам дзяржава вырашыла аддзячыць сям'і за дапамогу партызанам. Тая хата, дзе сапраўды выдаваліся «Звязда» і «Чырвоная змена», стаяла побач. Пасля вайны з яе зрабілі хлеў.

Тыф-забойца

Тое, што падчас вайны ў вёсцы сапраўды размяшчаліся партызаны мінскага падпольнага злучэння, у свой час пацвярджала і мясцовая жыхарка Марыя Стасеня.

Вось што яна расказвала: «У 1944 годзе з-пад Скаўшына прыбылі партызаны, сярод якіх Міхаіл Парфёнавіч Барашкаў. Гэта быў высокі чалавек з вялізным чубам. Партызаны часта выходзілі па заданні. У той час лютавала страшная хвароба — тыф. Хутка захварэў і Міхаіл Парфёнавіч. Даглядала я яго разам з Соф'яй Самусевіч і Аленай Мухай. Мы па чарзе былі каля хворага. Заходзілі і яго памочнікі: Ніна Цылько, Мікола Курыка, Емяльян Шурпач. На вялікі жаль, Міхаіла Парфёнавіча не стала. Хутка і я захварэла на тыф. Ледзь выжыла...»

Друкарскі станок на ўспамін

Марыя Іосіфаўна таксама ўспамінала, што на магілу Барашкава неаднойчы прыязджалі з Мінска яго паплечнікі. Нават захоўвала фотаздымкі тых сустрэч.

Марыя Захараўна ЧАРНЮК была яшчэ дзіцем, калі ў яе хаце ствараліся падпольныя газеты «Звязда» і «Чырвоная змена».

Не раз тут была і жонка Міхаіла Парфёнавіча. Яе добра памятае жыхарка вёскі Доўгае Тацццяна Хаміцэвіч, дзяцінства якой прайшло ў Камсамольцы.

— Я тады ў школу хадзіла, — успамінае жанчына. — Жонка Барашкава пастаянна прыязджала. Помнік гэты ўвесь час фарбавала. Калі не магла прыехаць, тэлефанавала ў школу, і магілку тыя прыбіралі мы. Самі плялі з дзеразы вянкі, рабілі кветкі. За гэта нас жонка Барашкава не раз частавала цукеркамі. Пастаянна гасцінцы вазіла. Мо з Мінска прыязджала ці адкуль? Кажуць, што яшчэ гады тры таму тут была. Праўда, ужо вельмі старэнькая.

Добра памятае Таццяна Хаміцэвіч і друкарскі станок, які застаўся ў Чарнюкоў у напамін аб вайне і партызанах. Жанчына даводзіцца свацькай Марыі Захараўне, таму ў хаце, дзе ствараліся падпольныя газеты, бывала не раз.

— Гэта ў іх цяпер хата новая, — тлумачыць жанчына. — Тады была маленькая драўляная — адным словам, звычайная вясковая хата. І там станок стаяў. Такі вялізны, квадратны *(паказвае)*. Лістоўкі там ляжалі: адны надрукаваныя, іншыя ад рукі напісаныя. Помню, бегалі па вуліцы і махалі гэтымі лістоўкамі. І ўвесь час прасілі бабульку, якая там жыла: «Пакажы, дзе газеты малююць». Хто яго ведае, куды потым той станок знік...

Пахаваны пад хвоямі

Марыя Чарнюк, у хаце якой друкаваліся падпольныя газеты, таксама перанесла тыф. Яе маці з хваробай не справілася: хутка пасля вайны і памерла.

— Многа тады партызанаў пахварэла, — успамінае Марыя Захараўна. — Як даведаліся, што побач немцы, ужо знясіленыя, паўцякалі ў лес. Тут, у лесе, літаральна за нашым агародам, некаторыя і паўміралі. Хавалі іх ужо пасля вайны.

Свайго рэдактара і старэйшага таварыша журналісты-падпольшчыкі пахавалі адразу. Вось што пра апошнія дні яго жыцця напісаў супрацоўнік падпольнай і мірнай «Звязды» Емяльян Шурпач: «Прыйшла бяда — у сыпным тыфе зваліўся рэдактар. Доктар С.М. Шавец сказаў, што Барашкава не адолеў бы тыф. Але ў яго на грудзях была рана, атрыманая яшчэ на фронце. Аслаблены арганізм рэдактара не вынес. І на дзявятыя суткі хваробы Міхаіла Парфёнавіча не стала. Пахавалі яго пад трыма хвоямі, якія раслі на ўскрайку вёскі...»

Пад тымі самымі хвоямі, якія і сёння берагуць вечны сон адважнага партызана і таленавітага рэдактара, а таксама яшчэ дваіх, хто таксама змагаўся за мірнае неба над сваёй Айчынай.

Вераніка КАНЮТА.
kanyuta@zviazda.by
Фота Яўгена ПЯСЕЦКАГА.
Салігорскі раён

Аўтар выказвае падзяку начальніку аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Салігорскага райвыканкама Ларысе Жукавай і галоўнаму спецыялісту сектара культуры аддзела Ганне Носавай, а таксама старшыні Доўгаўскага сельскага Савета Уладзіміру Дрывіле і Мікалаю Хаміцэвічу, нашаму падпісчыку, за дапамогу ў падрыхтоўцы публікацыі.

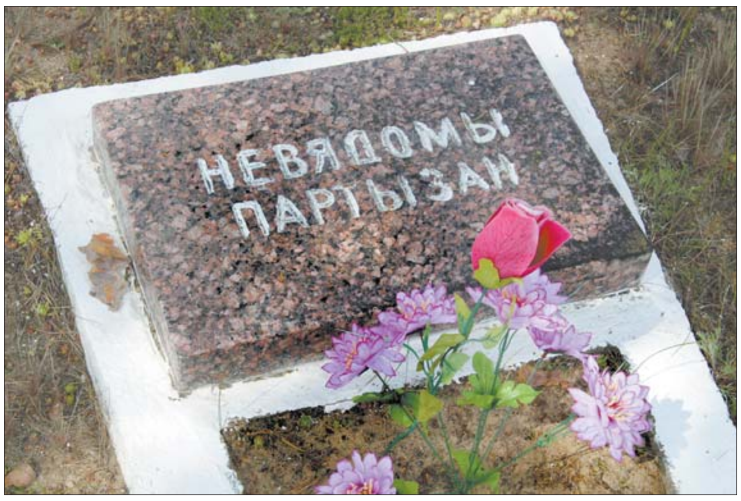

Побач з Міхаілам Барашкавым пахаваны два невядомыя партызаны.

Рэдактар «Звязды»-партызанкі Міхаіл Парфёнавіч Барашкаў пахаваны на ўскрайку вёскі Камсамолец.